

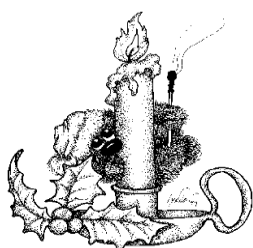

KAPCSOLAT

XII. évfolyam, 4. szám (37.)

A Heves megyei könyvtárosok lapja

2003. december

Minden kedves olvasónknak békés, boldog Karácsonyt és eredményes új esztendőt kívánunk!

A tartalomból:

A könyvtári terület stratégiai céljai 2003 - 2007 között

Továbbképzés 2003

Új pályázatok

MKE-Hírek

A közkönyvtári ellátás jelenlegi helyzete Heves megyében

Fogyatékosok könyvtári ellátása

A könyvtári terület stratégiai céljai 2003 - 2007 között

A könyvtári területen az 1997. évi CXL. törvény életbelépésével és annak alkalmazásával kezdődött el a könyvtárügyben olyan jogi, fejlesztési változtatás, amit méltán nevezhetünk a könyvtári terület rendszerváltásának.

I. A stratégiai célok 1997-ben a következők voltak :

- Az országos Dokumentum-ellátási Rendszer (ODR) kialakítása
- az 56 ODR tagkönyvtár tematikai, technikai és dokumentumállományának kialakítása, korszerűsítése
- A nyilvános könyvtárak feltételrendszere kialakításának megkezdése
- A könyvtárak tematikai fejlesztésének intenzív növelése
- A könyvtárosok továbbképzésének korszerűsítése
- A Könyvtári Intézet létrehozása
- A Nemzeti Könyvtár szervezeti és szolgáltatási korszerűsítése

A törvényhez kapcsolódóan elkészült fejlesztési stratégiában kitűzött feladatok egy jelentős része megvalósult.

II. A figyelembe veendő új kihívások

- 2.1. 2004-ben hazánk az Európai Unió tagja lesz, könyvtáraink szolgáltatási színvonalára meg kell hogy egyezzek a tagországokban tapasztalhatókkal. Az Európai Unió országaiban az élethosszig tartó tanulás, az „életre tanulás”, az átképzés központi helyévé vált a könyvtár. Ez a funkció-bővülés mind a politikai hatalom, mind a társadalom egésze számára új lehetőségként jeleníti meg a könyvtárat, amire a könyvtáraknak a többi szolgáltatásbővítéssel kell válaszolniuk.
- 2.2. Az európai országok közötti kapcsolatok kiemelten fontos területe a határon túli magyar települések könyvtáraival való kapcsolat rendezése, hiszen egyrészt hiányzik a nemzeti könyvtár könyvtárából a külföldön megjelenő hungarikák egy része, másrészt alapvető magyar nyelvű művek hiányoznak a határon túli magyar könyvtárakból.
- 2.3. A kistélepülések, a kisvárosok könyvtárhasználói hátrányos helyzetben vannak a nagyvárosban élőkkel szemben. A nagyarányú tematikai fejlesztések elsősorban az ODR tagkönyvtárakban jelentek meg, ezért jelenleg fokozottan kell számolnunk azzal, hogy a már a rendszerváltás előtt is kevésbé fejlesztett községi és kisvárosi könyvtárak, az egyházi, a nem nyilvános intézményi és szakkönyvtárak nem egyenrangú partnerei a könyvtári rendszernek
- 2.4. A minőségfejlesztés és minőségbiztosítás hazánkban is szerves része lett már a közzféra bizonyos területeinek : egészségügy, közoktatás és meghonosítása folyik a közigazgatásban. A külföldi könyvtárakban, a szakfelügyelet működtetésének és az irányelvek megalkotásának alapfeltétele. A korszerűség, a korszerű környezet és az EU-konform szolgáltatási színvonal bevezetésének feltétele az új technikák, módszerek alkalmazása.
- 2.5. A könyvtárhasználó igényeinek előtérbe helyezése magával hozta a könyvtáros személyének és személyiségének előtérbe helyezését is. Csak felkészült, a szükséges ismeretekkel rendelkező, megbecsült könyvtáros lehet társa az információt

igénylő partnernek.

A stratégiai célok megvalósításakor szoros tárcaközi együttműködésre számítunk minden olyan esetben, ahol a megvalósítás más tárcát is érint. Ilyen elsősorban az Oktatási Minisztérium és az Informatikai és Hírközlési Minisztérium, amely tárcákkal sok esetben – informatikai fejlesztés, tartalomszolgáltatás, stb.- találkozik a közös kormányzati cél megvalósítása. Ezekben az esetekben kormányzati együttműködésre van szükség a közös stratégiai cél megvalósítása érdekében.

A stratégiai célokat minden szakmai és érdekképviselői szervezettel egyeztetjük, mindezeknek köszönhetően most olyan dokumentum áll a rendelkezésünkre, amely a szakmai szervezetekbe delegált képviselőknek köszönhetően a szakma egészének véleményét tükrözi.

2003-2007 között, folytatva a törvényben kijelölt utat, és figyelembe véve a jelzett változásokat új, a már 1997-ben megfogalmazott jövőképnek és küldetésnyilatkozatnak megfelelő stratégiai irányokat kellett megfogalmaznunk.

Az 1997- 2002 között megfogalmazott jövőkép és küldetésnyilatkozat azonban ma is érvényes, hiszen 10 évre fogalmaztuk meg őket.

III. A hazai könyvtárügy 2003-2007 közötti stratégiája

Jövőkép

- Az információs társadalom, a tudás alapú társadalom alapintézménye az információt gyűjtő, feltáró és szolgáltató intézmény: a könyvtár.

Küldetésnyilatkozat

A hazai és nemzetközi információhoz és tudásanyaghoz történő szabad és korlátlan hozzáférés biztosításával a könyvtári rendszer egésze legyen alkalmas

- az állampolgári, a demokratikus jogi szabályozás megismerésére, és így a demokratikus jogállamiság továbbfejlesztésére,
- a gazdaság, a piactudományok kérdéseiben való eligazodásra, illetve az ehhez kapcsolódó információk aktív felhasználására,
- az oktatás különböző szintjeiben részt vevők segítésére,
- az egész életen át tartó tanulás támogatására,
- a kulturális, a művészeti terület megismerésére és az abban való részvételre,
- a szabadidő hasznos eltöltésének segítésére.
- az írni-olvasni tudás fejlesztésének segítésére, amelyek az előbbi tevékenységek aktív használatához elengedhetetlenek.

A 2003-2007 közötti stratégiai célok

1. **Felkészülés az Európai Unióba történő csatlakozásra**
2. **Az információhoz és dokumentumokhoz való hozzáférés biztosításának növelése a demokrácia és az esélyegyenlőség elveinek érvényesítése érdekében a telematikai fejlesztésen és az Országos Dokumentum-ellátási Rendszer fejlesztésén keresztül.**
3. **Regionális könyvtári ellátás**
4. **A könyvtárosi életpálya vonzóbbá tétele**

Részletezve

Felkészülés az Európai Unióba történő csatlakozásra

Jövőkép

A hazai könyvtári ellátás, a könyvtárak, minden tekintetben: feltételeiket és szolgáltatásaikat tekintve, egyenrangúak az Európai Unió könyvtáraival.

Küldetésnyilatkozat

A hazai könyvtári ellátásban azoknak a prioritásoknak kell érvényesülniük, amelyek a könyvtárhasználókat és szolgáltatásokat előtérbe helyezik, amelyek az Európai Unió országai közül a jó könyvtárüggyel rendelkezőket meghatározzák. Ennek érdekében meg kell valósítani minden olyan új technikát és módszert, amelyek alkalmasak az új szolgáltatások és feladatok megvalósítására, a teljesítés mérésére. Ki kell alakítani a minőség alapú szakfelügyelet kritérium rendszerét. Fokozatosan tovább kell változtatni a társadalomban élő már nem releváns könyvtárképet.

Feladatok

- A minőségi szolgáltatások növelése, a könyvtári minőségfejlesztés és minőségbiztosítás meghonosítása az Európai Unióhoz történő csatlakozás érdekében.
A különböző típusú könyvtárak szolgáltatásainak széles spektrumot kell átfogniuk, az élethosszig tartó tanulástól, az „életre tanulástól”, a hátrányos helyzetűek megfelelő könyvtári ellátásáig kell terjednie.
- A szolgáltatás környezeti feltételeinek javítása, hogy megfelelőképpen szolgálja az új igényeket.
- **A „Könyvtári minőségfejlesztési program 21” c. projekt megvalósítása a felsorolt célok elérése, az egységesen magas színvonalú könyvtári szolgáltatások és a különböző könyvtártípusra vonatkozó irányelvek kidol-**

gozásának érdekében. A minőségbiztosítás könyvtárakban megvalósítható formáival a könyvtári szolgáltatók minőségét tovább kell közelíteni az Európai Unió normatívákhoz, és meg kell valósítani a minőség alapú szakfelügyeletet.

- A *your@library* elnevezésű (...) IFLA program mintájára széles, a társadalom aktív rétegeit is megcélzó tevékenység szervezése a könyvtárak elfogadottságának megerősítésére.
- Az Európai Unióra és az uniós tagállamokra vonatkozó szakirodalom és információs eszközök gyűjtése és szolgáltatása legalább városi szintig.

Az információhoz és dokumentumokhoz való hozzáférés biztosításának növelése a demokrácia és az esélyegyenlőség elveinek érvényesítése érdekében a telematikai fejlesztésen és az Országos Dokumentum-ellátási Rendszer fejlesztésén keresztül.

Jövőkép

- Bárki, bárhol az ország területéről, bármely számára szükséges információhoz és dokumentumhoz a lehető leggyorsabban a számára megfelelő formában jut hozzá.

Küldetésnyilatkozat

- Folytatni és továbbfejleszteni kell a könyvtárak hálózati információs infrastruktúráját, a legkisebb településeket is bekapcsolva a hálózatba, prioritást biztosítva a tartalomszolgáltatásnak, beleértve a szükséges dokumentumok digitalizálását és az információs elektronikus adatbázisok (teljes szövegű folyóiratok is) könyvtári jelenlétét, az OSZK katalógusainak visszamenőlegesen az) Internetre történő felrakását, az ODR- funkcióval kibővített Magyar Országos Közös Katalógus működését.

Feladatok

- Tovább kell fejleszteni a könyvtárak és a közgyűjtemények nagyterületi hálózati kapcsolatainak infrastruktúráját. A nyilvános könyvtári rendszerben a nagyközségi és községi könyvtárak szintjéig, (mozgókönyvtári ellátás esetén is), valamint azokban a nem nyilvános könyvtárakban (múzeumi, egyházi, főiskolai, akadémiai kutatóintézeti), amelyek - nemzeti vagy egyetemes kulturális örökség szempontjából - jelentős állománnyal rendelkeznek.
- A kulturális örökség szempontjából jelentős állománnyal rendelkező nem nyilvános könyvtárak fejlesztése az ODR szolgáltatás színvonalának emelése érdekében
- A határon túli magyar könyvtárak dokumentumokkal történő ellátásának támogatása a könyvtárak igényei szerint
- A nemzeti könyvtárból hiányzó hungarica dokumentumok beszerzésének támogatása a környező országokból
- A kis települések intézménykorszerűsítésénél az un. Teleház programot is figyelembe kell venni
- Minden könyvtárban biztosítani szükséges az Internethez való szabad, ingyenes hozzáférést. A kormányprogram idézett céljai megvalósításának technikai feltétele: a hálózati, vonalképi feladatok elvégzéséhez az Informatikai és Hírközlési Minisztériummal való egyeztetés, összehangolt együttműködés. Az országos közös katalógusnak egységesen kell tartalmazni a jelenlegi közös katalógizálási lehetőségeket. (MOKKA, ODR, OSZK-LibriVision, VOCAL, stb.), hogy megoldódjék az adatsere országos problematikája.
- Ennek alapfeltétele a különböző integrált könyvtári rendszerek MARC formátumú rekordszerkezetben történő input és output adatszerje;
- A Z39.50 szabványú protokoll programozás technikai megoldásával az egyes könyvtári rendszereknek idegen rendszerekhez való kapcsolódása.
- A digitalizálás és a tartalomszolgáltatás terén:
 - Az OSZK dokumentum állományát feltáró katalógusok retrospektív katalógus-konverziójának elvégzése,
 - Egy-egy könyvtár - a tudományos kutatás és a kulturális örökség szempontjából - kiemelkedő gyűjteményének digitalizálása;
 - A megyei könyvtárak értékes (egyedi, vagy kutatási szempontból fontos) helyismereti állományának digitalizálása;
 - A bibliográfiai rekordokhoz kapcsolódó teljes szövegű elektronikus dokumentumok megjelenítése;
 - Az elektronikus formában lévő folyóiratok számbavétele és archiválásának megoldása és - a szerzői jogok figyelembe vétele mellett - azok közgyűjteményi szolgáltatása;
 - Az Országos Széchényi Könyvtár feladataként a digitális formában hozzáférhető teljes szövegű elektronikus publikációk bibliográfiai számbavétele, archiválása és használatának biztosítása;
 - A közkönyvtárak bekapcsolása a nemzetközi és hazai elektronikus dokumentum- és információszolgáltatás rendszerébe.
 - Az országos digitalizálási program megvalósítása a Neumann János Digitális Könyvtár által kidolgozott digitalizálási stratégiák és digitalizálási tevékenységek közgyűjteményi szintű koordinálásával.
 - A hátrányos helyzetű könyvtárhasználók könyvtári ellátásának kiemelt kezelése

Regionális könyvtári ellátás

Jövőkép

A kistérségeken és a kisvárosokban élők ugyanazt a könyvtári ellátást kapják, mint amit az ODR tagkönyvtáraiban.

Küldetésnyilatkozat

Meg kell valósítani az 1997. évi CXL. Tv. 61. § 1) 2) bekezdésében írottakat. Miután az esélyegyenlőség érdekében a bárhol az országban élő állampolgárnak is joga van minden számára szükséges információhoz és dokumentumhoz, a kistéleplések könyvtári ellátását hozzá kell kapcsolni a nagyobb egységekhez akár úgy, hogy a település önálló könyvtárat tart fenn és ezt fejleszti, akár úgy, hogy a megye megyei vagy nagyobb városi könyvtáratól vásárolja meg az önkormányzat mindazon szolgáltatásokat. Amelyekre a településen szükség van.

Feladatok

- A (EU) régiók figyelembe vételével, azzal összhangban létre kell hívni az egyes régiókban a könyvtári ellátás koordinálását szolgáló un. „könyvtári tanács”-ot. Az egyes régiók - az egyetemi, köz- és egyéb fenntartású könyvtárakra vonatkozóan is, mintegy 1-2 milliós lakosság könyvtári ellátásának - összehangolására szolgálnak.
- Letéti ellátás keretében az 1997. évi CXL. törvény értelmében annak a modellnek a kidolgozása, amely a kis könyvtárakat fenntartó önkormányzatok számára biztosítja a szolgáltatások megvásárlását más könyvtáraktól.
- Az ellátórendszerek korszerűsítése, 10 - 50 ezer fős ellátó körzetek kialakításával.
- A mozgókönyvtári ellátási rendszerre történő felkészülés kialakítása a hátrányos helyzetű települések ellátása érdekében. A projektet - a megfelelő vizsgálatok elvégzését követően - négy ezt vállaló megyében meg kell valósítani, további költségvetési ráfordítással.
- A felhasználónak közvetlenül postai és vagy elektronikus úton eljuttatott szolgáltatás kiterjesztését is vizsgálat tárgyává kell tenni.

A könyvtárosi életpálya vonzóbbá tétele

Jövőkép

Mind a könyvtáros felkészültsége és szakmai elhivatottsága, mind társadalmi megbecsülése olyan értelmiségi pályakép, amely alkalmas a 21. század könyvtár használói igényeinek partnerkénti kielégítésére.

Küldetésnyilatkozat

A könyvtárosnak, az információmenedzsernek egyrészt rendelkeznie kell a legújabb szakmai ismeretekkel, amennyiben a dokumentum és információszolgáltatás bármely területe a feladata, és az ismeretek mellett olyan speciális tudással is, amely empatikussá teszi a hátrányos helyzetű könyvtárhasználókkal történő foglalkozásra, amennyiben ez a feladata. A képzésnek meg kell újulnia, hogy a várt igényeknek megfeleljen. A felkészült könyvtárosokra megfelelő előmenetel – a bérezést is magába foglaló – vár a könyvtárakban.

Feladatok

- A társadalmi megbecsültség növelése lehetőségeinek vizsgálata
- A képző intézmények informatikai infrastruktúrájának fejlesztése az IHM-mel és az OM-mel
- Az OM-mel együttműködve a felsőfokú szakirányú, akkreditált képzések megindításának ösztönzése
- A javasolt akkreditálendő továbbképzések többéves rendszerének kidolgozása
- A fiatal munkatársak felkészítésének programjára
- A minőségi bérezési szempontok kidolgozásában való részvétel

Budapest, 2002. december

Dr. Skaliczki Judit
osztályvezető

PÁLYÁZAT

➤ A Külügyminisztérium részletes pályázati felhívása és űrlap a Magyar Közlöny 2003/123. számában is megtalálható. A **pályázat célja**, hogy teret adjon azoknak a kezdeményezéseknek, melyek a hazai lakosság EU-s tájékoztatását és a tagságra való sikeres felkészülést szolgálják. A **kiemelt célcsoportok**: a fiatalok, a vidéken élők, a nők és a nyugdíjasok. Támogatott tevékenységi körök: Az érdeklődők előadások, lakossági fórumok, konferenciák, oktatás, kiállítások szervezése, időszaki kiadványok megjelentetése, médiaprojekt, illetve bármilyen, a bevezetőben említett célok megvalósítását szolgáló ötlet megvalósítására pályázhatnak.

A pályázónak rendelkeznie kell az igényelt támogatási összeg minimum 15%-ának megfelelő önerővel, kivéve, ha az igényelt támogatás összege a 300 000,-Ft-ot nem haladja meg. A támogatás összege kizárólag akkor használható fel az egyes költségek után járó áfa kifizetésére, ha a támogatással fedezett tevékenységgel kapcsolatban a kedvezményezett áfa levonására vagy visszaigénylésére nem jogosult. A pályázatok beérkezése folyamatos, végső határidő **2004. február 1.** A projektek megvalósítását legkésőbb 2004. május 31-ig kell befejezni. **Postacím: Külügyminisztérium EU Kommunikációs és Társadalmi Kapcsolatok Főosztálya, 1027 Budapest, Bem rkp. 47.**

➤ eMagyarország Pont

Az IHM az internet elterjedtség növelése és az esélyegyenlőség lehetőségének megteremtése érdekében kiemelten fontosnak tartja, hogy az ország egész területén működjenek az állampolgárok számára könnyen elérhető, megfizethető árú,

kiszámítható minőségben szolgáltató közösségi **internet-hozzáférési pontok**. Részletes tájékoztató a <http://www.ihm.hu> címen olvasható.

Az emlékezés fényei

Emelkedett hangulatú, bensőséges ünnep részesei lehettek mindazok, akik részt vettek a Vachott Sándor Városi Könyvtárban 2003. november 17-én tartott rendezvényen.

A könyvtár Vachott Sándor születésének 185. és a könyvtár névadásának 20. évfordulója alkalmából Vachott Sándor Emléknapot szervezett. Az emléknapi megvalósulását Gyöngyös Város Képviselőtestülete Kulturális és Idegenforgalmi Bizottsága támogatta, melyet ezúton köszönünk.

Az emléknapi a gyöngyösi születésű költő szellemi öröksége tisztelésének tanúbizonysága. A költő életútját *Dr. Lisztóczy László* irodalomtörténész, az Eszterházy Károly Főiskola tanára mutatta be. Előadásában szerepet kapott a kortársak, és a feleség, Csapó Mária irodalmi szerepének felvillantása is. Az értékes, érzelemdús előadás megérintett minden hallgatót, ünnepivé varázsolta az estet. Az irodalmi betéteket *Kaposváriné Kőrösi Ágota* és *Barna Jenő* magas színvonalon, nagy átéléssel közvetítette.

Az irodalmi előadást követően került sor a Vachott emlékkiállítás megnyitására. *Pelle Sándor*, a könyvtár igazgatója elmondta, hogy a kiállítás Vachott Sándor- könyvtárunk névadója – iránti tiszteletünk vallomása.

A kiállítási anyag összeállítása közös könyvtári munka volt. Fellelni, bejárni, megörökíteni, megérinteni azokat a helyeket, ahol Vachott Sándor élt, és maradandót alkotott felemelő érzés volt valamennyiünk számára. Legszebb feladataink közé tartozik a Gyöngyöshöz kötődő alkotók szellemiségének, munkáinak összegyűjtése, dokumentálása. Különösen igaz ez Vachott Sándor esetében. Az idő végtelensége érintett meg bennünket, mikor kézbe vettük a pozsonyi országgyűlésről feleségéhez írt levelét. Örültünk, amikor a Heves Megyei Levéltárból hozzájutottunk Gyöngyös Város Nemzetőrségének lajstromához, melyen Vachott Sándor ügyvéd 58. bejegyzésként szerepel. A dokumentum érdekessége még, hogy a listát Jakab Mihály, Gyöngyös város első polgármestere hitelesítette.

A tárlat a gyöngyösi reformkori irodalmi műveltség térképe. Kifejezi mély kötődésünket a költőhöz, bizonyítja hogy a Vachott Sándor által képviselt értékek: a család, a haza, az irodalom szeretete, a költészet dicsőítése ma is alapvető értékek – jelen vannak mindennapi életünkben – és átöröklődnek a jövőbe.

A kiállítás vizuális megjelenítése *Tari József* munkáját dicséri. Lelkesen, nagy szakértelemmel fogott a munkához. Minden látogató számára lemérhető, hogy a könyvtárosok által összegyűjtött anyagot, verseket, kéziratokat, fotókat egységgé, fennkölt vallomássá szerkesztette. Köszönet érte.

A Vachott Sándor szellemiségét sugárzó kiállítás lehetőséget kínál arra, hogy közvetlenül találkozhassunk a gyöngyösi születésű költővel, kinek nevét a városi könyvtár büszkén viseli.

Az ünnepi hangulatot gyertyafények tették meghitté. *Matinné Szabó Katalin* és *Szabó Viola* a Bartók muzsika magas szintű közvetítésével, a megzenésített Vachott vers előadásával járultak hozzá az emléknapi sikeréhez.

Erre az alkalomra könyvtárunk irodalmi pályázatot hirdetett. A beérkezett munkák közül a bíráló bizottság

Horváth Ágoston Gusztávot különdíjban, *Varga Sándort* dicséretben részesítette.

Az emlékezés fényei melegséggel töltötték el szívünket. Az emléknapi méltó főhajtás városunk szülötte előtt, aki Kisfaludy Sándorhoz című versében fogalmazta meg az emléknapi mottójául választott gondolatokat:

„Hatalmas a kor, rombol és teremt,
s ha késedelmes is, nem vesztegel,
Elhozza hiven választottjait.”

(Vachott Sándor: Kisfaludy Sándorhoz)

Kiss Péterné
Vachott Sándor Városi Könyvtár

KOLOS VIRÁG A SANCTA MARIA LEÁNYGIMNÁZIUMBAN

2003. október 14-én rendhagyó irodalomórákat tartott iskolánkban Móricz Zsigmond unokája, Móricz Virág lánya: *Kolos Virág*.

Bízunk benne, hogy tanítványaink közelebb kerültek az irodalomhoz, megnőtt olvasási kedvük vendégünk érdekes előadásai nyomán. Egy ma élő Móricz-rokon szavai szinte megelevenítették a nagy író egy-egy művét.

Megismertük a családfát, visszavezetve egészen az 1800-as évek elejéig. 1879 Péter-Pál napján az ország egyik legelmaradottabb vidékén, Tiszacsécsén, egy picike, szalmatetős házban felsírt egy egészséges csecsemő: a paraszt Móricz Bálint és az árva papkisasszony, Pallagi Erzsébet különös, egész falut megbolygató frigyének elsőszülöttje: Móricz Zsigmond.

Ez a házasság sok szóbeszédre adott okot: Móricz Bálint, ez a hatholdas kisparaszt, aki alig nőtt ki a földből, alig vakarózott ki a szegénységből, aki a falu félárva fenegyereke volt; eddig is épp elég borsot tört vakmerőségével, szabadszájúságával a falu nagygazdáinak orra alá – felnöve eszébe jutott rangon alul házasodni, az özvegy tiszteletesasszony úri házaknál nevelt kisasszonylányát, Erzsikét feleségül venni. Móricz Bálintban egyesült a kockázattal és kótyavetyéléssel, az aprólékos számítás és fantasztikus álmok után való futás. Ezek a tulajdonságai, csillogó és színes egyénisége adtak a fiának friss és gazdag élményanyagot, hogy élete végéig bőven meríthetett belőle témát, színt, ötletet. Az Életem regényében Móricz hallhatatlan emléket állít apjának. (Hasonlóképpen Móricz Virág az Apám regényében – 1953 – méltatja atyját.)

Megtudtuk Móricz Virág lányától, hogy Prügy volt a szenvedések világa a gyermek Zsigának, amely meghatározta későbbi látásmódját, hovatartozását. Ekkor kezd felgyülemelni lelkében a nagy regények anyaga. Regényein átsüt a Móricz család belső kisugárzása. A család az első közösség, amellyel a gyermek megismerkedik: s a család kis közössége nemcsak azért volt a leendő író számára az élmények és érzelmek televény talaja, mert a gyermekek egymás játszópajtásai voltak, hanem a szülők számára szentség volt a családi élet. A házasságuk nem volt problémátlan, idilli közösség: ehhez túl messziről indultak egymás felé, nagyon különböztek ideáljaik, felfogásuk, reményeik. De mindketjükben minden széthúzó erőnél erősebb volt a gyermekek szeretete, az az érzés, hogy értük minden harcot érdemes megvívni; hiszen minden törődésért, szenvedésért, megaláztatásért sokszorosan megfizet a kis közösség harmonikus derűje. Vendégünk sokat mesélt Leányfaluról is, ahová a család 1911-ben került. Csupán a vén diófa tetszett a kertben, ahová később épült ház is. Az írónak szenvedélye lett a kert; majdnem minden regényét ott írta. A madarak csiripelése nem zavarta, csak az akkor divatba jött rádió. Móricz nemcsak műveivel vált irodalmunk és egész népünk tanítójává, hanem jellemével, életével is.

Mi ennek a titka? Erre maga az író adja meg a választ:

„Aki bátor kiállni az emberek elé, annak valami olyan kincset kell önmagában bírnia, ami a legritkább s amire mindenki vágyik: a hitet. Annak hitének kell lennie, tudásának kell lennie és azt a fényt kell sugározni, ami a legdrágább: az emberi jószág, az idealizmus, az emberi megértés fanatizmusát.”

Csatóné Poczok Katalin
könyvtáros

TOVÁBBKÉPZÉS 2003.

Nagy érdeklődés kísérte a Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár hagyományos őszi továbbképzését, amelyet a megye településein dolgozó 62 könyvtáros részvételével 2003. november 13-14. között Felsőtárkányban rendeztek.

Engel Tibor Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár igazgatója megnyitóját követően a hallgatóság Arculattervezés – a könyvtáraknak is fontos? címmel Tóth Tibor és Tóth Orsolya elektronikus bemutatóját tekinthette meg. Vadásziné Varga Éva feldebrői könyvtáros A könyvtár, mint a rendezvények alkalmas otthona című előadásával a közösségi könyvtárak mozgalmas életébe nyújtott bepillantást. Nagy figyelmet keltett Sohajdáné Bajnok Katalin igazgatóhelyettes összefoglalója A minőségirányítás eszköze: a stratégiai terv (A stratégiai terv készítésének folyamata a Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtárban) címmel. A minőségmenedzsment jegyében a könyvtári arculattervezésről gyakorlati példákat hozott Ramháb Mária, a kecskeméti Katona József Megyei Könyvtár igazgatója.

Másnap Sipos Attila, a füzesabonyi Városi Könyvtár igazgatója a CD-jogtár használatát mutatta be a kollégáknak, majd Dr. Pataki Miklósné a Fogyatékosok könyvtári ellátásának kérdéseiről tartott előadást. A pályázatkészítés aktuális kérdéseit Tózsér Istvánné foglalta össze.

A továbbképzést a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatta.

Az előadások diái és képek a rendezvényről a <http://www.brody.iif.hu/archiv03/tkep003/Tkepzes.htm> címen megtekinthetők.

MKE-HÍREK

- 2003. október 30-án az egyesület látogatást szervezett az Országos Széchényi Könyvtárba.
- Gyerekek és fiatalok az Európai Unióban. Hogyan érinti a gyerekeket, a kultúrát, a könyvtárakat az Európai Unió? 2003. november 7-8-án a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Gyermekkönyvtáros Szekciója és a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Heves Megyei Szervezete közös szervezésében mintegy 80 fő részvételével sikeres országos konferenciát tartottak Egerben

A közkönyvtári ellátás jelenlegi helyzete Heves megyében a számadatok és a módszertani látogatások tükrében

A könyvtári együttműködés további lehetőségei

Heves megyében 119 települési önkormányzat működik. 98 települési könyvtár szerepel a nyilvános könyvtárak jegyzékén, ebből 1 a szolgáltatásait 2002-től szünetelteti (Terpes).

Önkormányzat	Könyvtár	Nyilvános könyvtári jegyzéken szerepel	
104	61	94	önálló települési könyvtár (városi, községi)
	42		kettős funkciójú
	9		Általános Művelődési Központ keretein belül működő könyvtár
1	1	1	alapítványi (kettős funkciójú)
6	2	2	társulásos (Aldebrő 805, Tófalva 638); (Tarnalelesz 1838, Szentdomonkos 565, Fedémes 392, Bükkszenterzsébet 1206) (Mindkettő ÁMK)
	2		a társulás mellett önálló könyvtárat is fenntart (Szentdomonkos, Fedémes)
2			nem tart fenn könyvtárat (Kisfüzes 172, Parádsasvár 573 lakosú)
6	6	1	a könyvtári ellátás szünetel (Terpes, Tarnaszentmária, Újlőrincfalva, Szúcs, Mátraszentimre, Vécs)
119	123	98	

A rendszerváltás előtt a járási központok látták el a módszertani gondozás feladatait, de szervezett, papíron rögzített együttműködési formák nem alakultak ki. Egerben 4, Gyöngyösön 2, Hatvanban 1, Füzesabonyban 1 fő végezte a környező települések könyvtárainak módszertani gondozását. Ez módszertani tanácsadásból, a könyvtári állomány nyilvántartásainak (katalógusok, egyedi és csoportos leltárkönyvek) ellenőrzéséből és az ebben a munkában való konkrét segítségnyújtásból állt. Pétervásáran a környező kistelepülések letéti ellátását és nyilvántartásainak vezetését is végezték egészen a rendszerváltásig, az önkormányzatok önállóvá válásáig. Ez a módszertani gondozó tevékenység a mai napig tetten érhető a meglévő raktári katalógusokban, a rendszeresen vezetett és pontos leltárkönyvekben.

A rendszerváltás után ez az együttműködés teljesen megszűnt, a megyei könyvtár az egész megyére kellett hogy vállalja a módszertani feladatok ellátását. Kezdetben ezt a munkát 3 fő végezte, 1998-tól a fenntartó által előírt létszámcsökkentés miatt a létszám 2 főre csökkent. A rendszerváltás előtt meglévő két-három gépkocsi helyett jelenleg egy 9 éves 300.000 km-t futott gépjármű áll rendelkezésre, mely az összes többi könyvtári feladatot is kénytelen ellátni (külső raktári és helybeni szállítás, értekezletek, módszertani és köztisztviselői szolgáltatás).

Nem alakult ki ellátórendszer, közös állományfeldolgozás, letéti állomány stb.; az egységes könyvtári szoftver beszerzése a TEXTLIB elkészítésének késlekedése miatt meghiúsult.

A következőkben a statisztika számadatai alapján tekintem át a megyei könyvtári helyzetet. Az adatok összevetésére excel-táblázatot használtam. Valószínűleg a számok sem tévedhetetlenek, de úgy gondolom – a nagy számok törvénye alapján – hogy tendenciák, irányvonalak csak ezekből állapíthatóak meg.

A kapott értékeket megvizsgálva négy kategória különül el élesen a települések lakónépessége alapján:

I. Városi könyvtárak (kivétel: Pétervására, mely város, de lakóinak száma csak 2603)

II. Községi könyvtárak 4 051-2800 lakosig

III. Községi könyvtárak 2800- 1000 lakosig

IV. Községi könyvtárak 1000 lakos alatt.

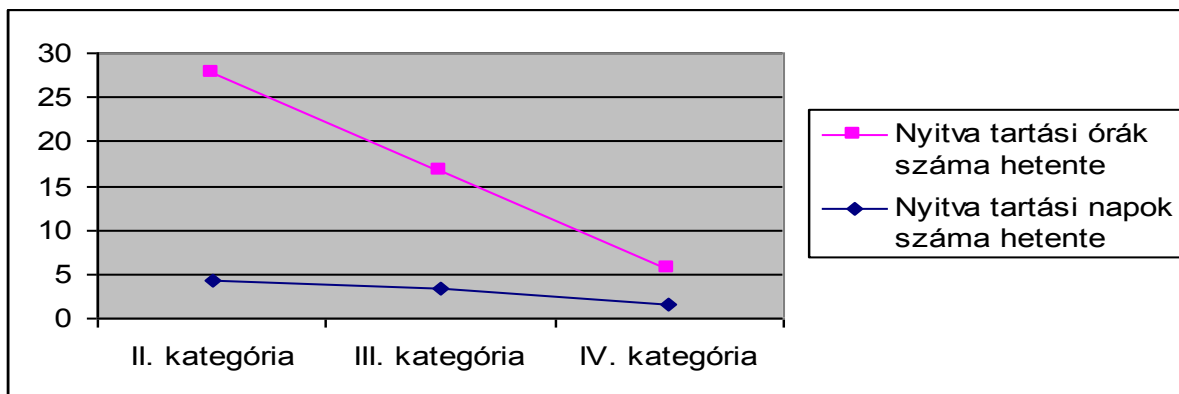
A városi könyvtárakra, mint potenciális ellátóközpontokra a következőkben nem leszek tekintettel, mivel egy lehetséges ellátórendszerben az ő szerepük vélhetően más lesz, mint a községi könyvtáraké.

Ezekben a könyvtárakban kategóriánként vettem össze a szolgáltatásra fordított idő, a szolgáltatási adatok, az állomány, állománygyarapítás, az infrastruktúra és a személyi feltételek mutatóit.

1. A szolgáltatásra fordított idő:

A kategóriák fő jellemzőit összehasonlítva szembevetve, hogy a IV. kategóriába sorolt könyvtárak átlagos nyitva tartási ideje kevesebb, mint ötöde a nagyobb települések könyvtárainak. Míg egy nagyobb községben a hét szinte minden napján van könyvtári szolgáltatás, a kistelepüléseken ez heti 1 napot, átlagosan 4 órát jelent.

	Nyitva tartási napok száma hetente átlagosan	Nyitva tartási órák száma hetente átlagosan
II. kategória	4,2	23,55
III. kategória	3,5	13
IV. kategória	1,5	4,2

2. Szolgáltatások

A szolgáltatások adatai nem szerepelnek az országos statisztikában, de egy ilyen jellegű vizsgálatban feltétlenül figyelmet érdemel. Minden községi könyvtárban túlnyomórészt a kölcsönzés a legjellemzőbb szolgáltatás, a nagyobb könyvtárakban e mellett növekvő a helybenhasználat, tájékozódás. Itt átalakulóban van a dokumentum-típusok változásával együtt a szolgáltatás jellege is, egyre gyakoribbá és kedveltebbé válik a számítógéphasználat, a hálózati-internetes szolgáltatások elérése, fénymásolási kérések stb.

A csoportos könyvtárhasználat főként a kettős funkciójú könyvtárakban jellemző, de jelen van a közkönyvtárakban is, ha az iskolai könyvtár kicsi vagy csak névleges.

A helyismereti gyűjteményrész kialakítása nagyrészt a könyvtáros készségétől, érdeklődésétől és rátermettségétől függ, nem állapítható meg összefüggés a könyvtár nagysága és a helyismereti gyűjtemény értéke között.

3. Állomány, állománygyarapítás

	Állománygyarapítási összeg átlagosan (eFt)	Összes beszerzés Ft / lakos átlagosan	Beszerzett állományegység (db) átlagosan	Helyben lévő állomány (db) átlagosan	Folyóiratok száma átlagosan	Dokumentumtípusok átlagosan	
						AV	E
II. kategória	608	183	342	14498	14	455	25
III. kategória	338	195 ¹	214	8567	11	128	11
IV. kategória	40	69	33	3481	1	12	0

A II. kategória könyvtárainak számadatai egyértelműen bizonyítják a könyvtár életképességét: megfelelő beszerzési keret, mely átlagosan évenként 342 új cím elérését teszi lehetővé, 10-nél több folyóirat jár a könyvtárakba, többféle dokumentumtípus megtalálható. A II. kategória könyvtárainak adatai szórtaabbak, vannak nagyon jól működő könyvtárak, de vannak szinte csak vegetálók.

A II-III. kategóriával szinte összehasonlíthatatlanok a IV. kategória könyvtárainak adatai, akár a beszerzett állományegységeket, akár a dokumentum-féleségeket tekintve. A két csoport könyvtárainak adatai nagyságrendileg eltérőek, az állománygyarapítás összege pl. 6,5 %-a (!) a nagyobb települési könyvtárakénak. S az AV-dokumentumok oszlopában feltüntetett átlagosan 12 dokumentum is főképpen hagyományos hanglemezt takar, melyhez talán már nincs is lejátszó berendezés. (Lásd 4. pont)

¹ Az egy főre jutó gyarapítási összeg nagy szórást mutat: 0 és 756 Ft között széles sávban mozog.

4. Infrastruktúra

	Épület	Berendezés ²	Számítógép	Telefon	Fénymásoló	AV eszközök
II. kategória	4,25	3,65	2,5	85 %	35%	90 %
III. kategória	4,1	3,76	1,34	58 %	15,25 %	63 %
IV. kategória	3	2,71	0,03	0	0%	37,5 %

Az egyes könyvtárak infrastruktúrája kategóriánként nagyon eltérő. Az épület állaga, alapterülete, könyvtári célra való megfelelése csak a kistelepüléseken közepes, itt jellemzően kis alapterületű helyiségekben kapott elhelyezést a könyvtár, melyeknek nem minden esetben megoldott a fűtése, a mellékhelyiségek használatának biztosítása. (Ez utóbbiakról sajnos nincs megyei felmérési adatunk.)

A berendezés közel azonos színvonalú, a hatvanas-hetvenes évek bútorzata, zsúfoltság jellemző szinte minden könyvtárban. Ez talán nem is lenne súlyos probléma, ha ez a célnak megfelelő lenne, de nagyon gyakori az olvasásra, írásra, számítógép-használatra alkalmas asztalok, székek helyett ún. dohányzóasztalok, s ahhoz tervezett fotelek jelenléte. (Még kettős funkciójú könyvtárakban is!) A könyvtárhelyiség barátságossá tétele nem csak ezen múlik, hanem a könyvtáros lakberendező hajlamán is, láttunk nagyon szép példákat arra, hogy a régi polcokból, gyermekrajzokból, helyi kerámiákból és régi eszközökből hogyan lehet nagyon barátságos, hívogató könyvtárat berendezni.

A technikai eszközök jelenlétéről a számok sokat mondanak, különösen a IV. kategória könyvtáraiban lesújtó az elmaradottság – s mindezt nem valószínű, hogy saját erőből, összefogás nélkül akár a távolabbi jövőben fejleszteni tudná az önkormányzat.

5. Személyi feltételek

	Szakirányú felsőfokú	Felsőfokú és középfokú szakképzettség	Egyéb felsőfokú	Középfokú szak-képzettség	Egyéb alap vagy középfokú végzettség
II. kategória	50 %	0	10 %	30 %	10 %
III. kategória	21 %	26 %	16 %	26 %	10 %
IV. kategória	9 %	4 %	22 %	4 %	61 %

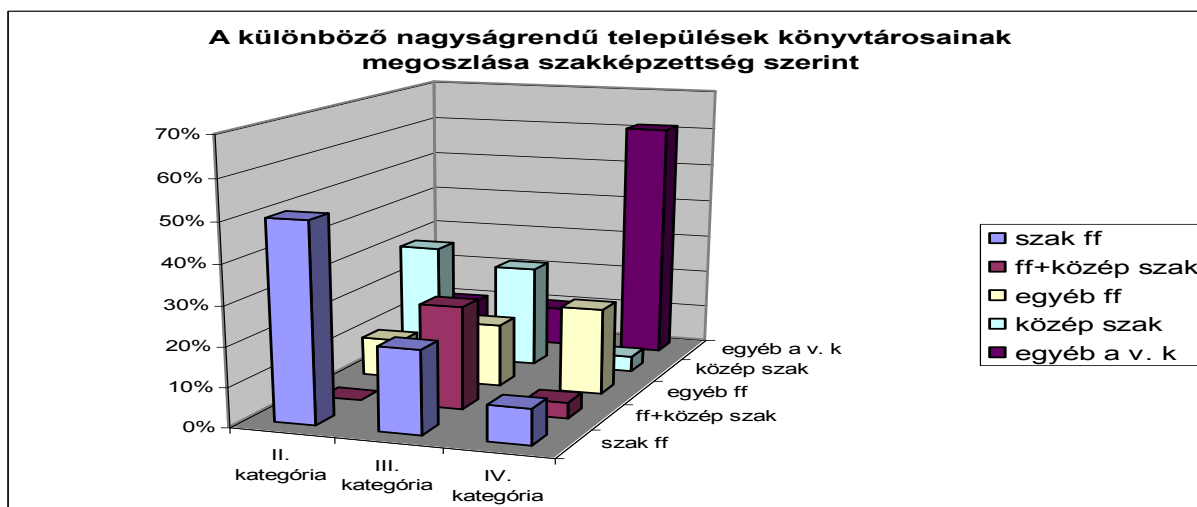
	Foglalkoztatottság: heti munkaidő átlagosan (óra)	Szubjektív vélemény a könyvtáros munkájáról
II. kategória	7,8	3,8
III. kategória	3,4	3,9
IV. kategória	0,76	2,2

A II. kategóriában, tehát a nagyobb településeken jellemző a könyvtáros főfoglalkozásuként való alkalmazása. A közepes nagyságú településeken tipikus, hogy főállású munkatárs foglalkozik a település közművelődési és könyvtári feladataival, 4-4 órás munkamegosztással, de még a hasonló nagyságú településeken is nagyon eltérő a könyvtáros foglalkoztatottsága. A kistelepüléseken a könyvtárosok főként megbízási díjasok, túlnyomó többségben alap ill. középfokú végzettséggel, könyvtárosi szakképesítés nélkül. A könyvtárosok nagy többségének nincs számítástechnikai végzettsége, a gép kezelését tapasztalat, helyi vagy megyei könyvtári tanfolyamok alapján sajátították el.

Tapasztalatunk, hogy a települési könyvtár tevékenységét alapvetően meghatározzák az infrastrukturális és anyagi források, de a legfőbb tényező mégis a könyvtáros személyisége. Több esetben megtörtént, hogy nagyon rosszul működő könyvtárba új könyvtáros került, és rövid idő múlva megnőtt a beszerzési keret, javult a könyvtár belső képe, pályázati források kihasználásával a technikai felszereltség. Sajnos, a könyvtárosok nemtörődősége, beletörődés a fenntartói „nem”-ekbe, a kommunikáció sikertelensége a könyvtár külső környezete felé mind a könyvtári munka sikertelenségét halmozza évről évre. Úgy gondolom, hogy a fenntartók jól működő intézményeket szeretnének látni településükön, amellyel lehet büszkélkedni; de ezeknek az eredményeknek az elérése nem kizárólag a fenntartó, hanem esetünkben a könyvtáros dolga is. Ezért talán nem szokványos felmérési mód, hogy kívülről, a napi munkát és helyi körülményeket nem közvetlenül látva kollégánommal a könyvtáros személyiségét, aktivitását, kreativitását, kommunikációját értékeltük egy ötfokú skálán. Az átlagosan számított értékek talán azt mutatják, hogy túlságosan szigorúak voltunk. Viszont vannak valóban nagyon jól működő könyvtárak itt, Heves megyében, s az 5-ös valóban csak annak „jár”, aki pluszfeladatokat is keres, a szokásos könyvtári feladatokon túl is teljesít. Ahol olyan munka folyik, amit bármikor szívesen bemutatnánk a szakmai közönségnek, s szívesen járnánk könyvtárba mi magunk is ezen a településen.

² Az épület, berendezés szubjektív értékelés alapján 0-5 pont között értékelve

A kistelepüléseken sajnos ez a szubjektív mutató még alacsonyabb. Néha úgy érezzük, hogy a rossz körülmények mellett a könyvtáros – akit nevezhetünk könyvtárosnak heti 1-2-3 óra nyitva tartással, szakirányú végzettség nélkül, technikai és több esetben műveltségbeli hiányosságokkal? – is hibás abban, hogy a könyvtár nem olyan intézmény, amely a helyi lakosság igényeit kielégítené és szolgálná.

A megye községeinek könyvtári ellátásában ezeket a csomópontokat kerestük meg, s valóban nagyon sok olyan dolog van, amit újra lehet, újra kell(!) gondolnunk, s meg kell változtatnunk.

S itt a következő kérdés: mi, mint megyei könyvtár, miben tudunk e változtatásban iránymutatást adni, s kezdeményező szerepet játszani?

Elsőként áttekintettem, hogy jelenleg milyen megyei könyvtári feladatokat látunk el:

– **Szakmai továbbképzés szervezése**

Továbbképzéseinken évről évre többen vesznek részt, s megerősítik, hogy hasznosnak tartották ezeket. Igyekszünk szinte minden aktuális könyvtári témát felölelni, sokszínűvé tenni rendezvényünket. Sok könyvtárosunknak szinte ez az egyetlen alkalom, hogy szakmai továbbképzésen vehet részt. Sajnos a kistelepülésekről, főként a tiszteletdíjak közül nem sokan hajlandók még ezekre az egy-két napos rendezvényekre sem eljönni.

– **Szakmai információk közvetítése**

Rendszeresen megjelentetjük a Kapcsolat c. megyei könyvtáros folyóiratot, melyben szintén aktuális információkat, jogszabályokat, pályázati lehetőségeket közvetítünk.

– **Szakmai tanácsadás**

A Módszertani Osztály munkatársai végzik azt a hagyományos módszertani tanácsadást, mely lehetőséget ad a helyszínen szakmai beszélgetés révén a helyi problémák feltárására. Gyakori, hogy a fenntartóval is megbeszéléseket folytatunk. Ilyen látogatásra könyvtáranként 1-2 évente keríthetünk sort.

Gyakori, hogy telefonon vagy személyesen kérnek szaktanácsot pályázatírás, katalógusépítés, állománygyarapítás és egyéb kérdésekben. Részt veszünk az alkalmankénti több munkaerőt igénylő feladatokban: állományellenőrzés elindítása, leválogatás, költöztetés.

– **Képzés**

Könyvtáros asszisztens képzésünk évek óta népszerű, közel 60 középfokú végzettségű szakember tanítását és vizsgáztatását szerveztük meg. Tapasztalatunk, hogy az akár egyszemélyes könyvtárakban dolgozó kollégák is nyitottabbá váltak a legújabb ismeretek alkalmazására, szakmai kapcsolatok kiépítésére.

– **Köttetési szolgáltatás**

Köttetésünk kedvezményes áron vállalja könyvek, folyóiratok, önkormányzati jegyzőkönyvek, helyismereti anyagok kötését. Mára jellemző, hogy csak a városok kérik folyóiratok és könyvek kötését, a kisebb könyvtárak leginkább a helyismereti dokumentumok köttetését igénylik.

– **Szakfelügyelet**

Nagyon fontos előrelépésnek érezzük, hogy 2002-től életbe lépett a szakfelügyeletről szóló rendelet. Fontos, mert a könyvtárra irányítja a figyelmet, lehetőséget ad problémafeltárára, szakmai tanácsadásra, s megbeszélési alkalmat teremt a fenntartó képviselőivel. Jelenleg öt szakfelügyelő dolgozik a megyében, de már többen beadták kérelmüket a minisztériumba.

A jelen megismerése mellett átgondoltuk, hogy mint ellátórendszer működő könyvtár, jelenleg milyen kompetenciákkal rendelkezünk e feladatok megoldásához:

Erősségek a megyei könyvtári feladatok ellátásában:

- Az új lehetőségek iránti fogékonyság, a bevezetés szándéka
- Jó kapcsolat az egyes könyvtárosokkal, fenntartókkal

Nagy gyakorlattal és tapasztalattal rendelkező, szorgalmas, pontos és megbízható szakemberek az állománygyarapító osztályon

Felsőfokú végzettségű könyvtári szakemberek képzése helyben megoldott

Gyengeségek a megyei könyvtári feladatok ellátásában:

Kevés könyvtári szakember

Hiányos infrastruktúra (könyvtári szoftver, gépjármű, dokumentumállomány, tárolókapacitás, új munkahelyek kialakításának helyiség-problémája)

Lehetőségeink a megyei könyvtári feladatok ellátásában:

Növekvő pályázati lehetőségek, melyek az eszközök és a személyi feltételek megteremtését segítik

A tervezett új könyvtárepület, mely raktárat, új munkahelyek kialakítását biztosítja

A volt járásközpontok (ma kistérségi központok) módszertani szakmai hagyományai

Az ellátórendszer, mozgókönyvtári ellátás bevezetésének lehetősége más megyék tapasztalatai alapján

ODR könyvtári szerep jobb kihasználása

Rendszeres szakfelügyeleti ellenőrzés

Veszélyeztetettség a megyei könyvtári feladatok ellátásában:

Önkormányzatok önállósági törekvései, tulajdonlás-szemlélet

A megvalósítás nagy forrásigénye

A továbblépés lehetőségét a következőkben látjuk:

- A fenntartóval (megyei és települési önkormányzatok) megismertetni és elfogadtatni a kérdés fontosságát
- A használók ismerjék fel az érdekeiket
- Megfelelő dokumentumállomány biztosítása – akár helyben, akár mozgó
- Személyi feltételek biztosítása – akár helyben, akár mozgó
- Továbbképzés, átképzés lehetősége
- Infrastrukturális háttér – akár helyben, akár mozgó
- Számítógépes lehetőségek maximális kihasználása
- A megyei (kistérségi központi) könyvtárak koordináló szerepének elfogadtatása
- A megyei (kistérségi központi) könyvtárak felkészítése a feladatra

Tózsér Istvánné

Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár, Eger

A fogyatékosok könyvtári ellátása

A főfoglalkozású könyvtárosok 2003. novemberi továbbképzésének témaválasztása több ok miatt is fontos volt, hiszen a mindennapjainkban és a munkánk során is számos, valamilyen fogyatékkal, egészségügyi és társadalmi problémával élő emberrel találkozunk.

A téma választását többek között az is motiválta, hogy Magyarország az Európai Unióhoz való csatlakozás küszöbén áll, ennek ellenére hazánknak, könyvtárainknak és nekünk könyvtárosoknak is a "fogyatékos ügy" területén még számos sürgető feladata, pótolnivalója van. Az Unióhoz történő kapcsolódás egyik lényeges feltétele és elvárása, hogy minden állampolgár számára biztosított legyen az esélyegyenlőség a társadalmi élet minden színhelyén: a kulturális élet, a sport, szórakozási lehetőségek stb. vonatkozásában is.

Bár a törvényhozás megalkotta már az Esélyegyenlőségi Törvényt, az abban foglaltak gyakorlati megvalósítása, a tényleges esélyegyenlőség még várat magára.

A témaválasztásban szerepet játszott az is, hogy a 2003-as esztendőt az **Európai Unió Bizottsága a Fogyatékkal Élő Személyek Európai Évének nyilvánította.**

Az Európai év cselekvési programjának koncepcionális kereteit a Madridi Nyilatkozatban fektették le melynek főbb pontjai a következők:

1. A FOGYATÉKOS ÜGY EMBERI JOGI KÉRDÉS.
2. A FOGYATÉKOS EMBEREK NEM JÓTÉKONYKODÁST, HANEM ESÉLYEGYENLŐSÉGET AKARNAK.
3. A TÁRSADALMI KORLÁTOK DISZKRIMINÁCIÓT ÉS SZOCIÁLIS KIREKESZTÉST EREDMÉNYEZNEK.
4. FOGYATÉKOS EMBEREK: A LÁTHATATLAN ÁLLAMPOLGÁROK.
5. A FOGYATÉKOS EMBEREK HETEROGÉN CSOPORTOT ALKOTNAK.
6. DISZKRIMINÁCIÓ-MENTESSÉG + POZITÍV CSELEKVÉS = BEFOGADÓ TÁRSADALOM

Az Európai Unió közelmúltban elfogadott Alapvető Jogok Kartája elismeri, hogy a fogyatékos emberek esélyegyenlőségének megteremtéséhez való jogot ki kell egészíteni a támogatás és a segítség igénybevételéhez való joggal.

S nem utolsó sorban számunkra a téma aktualitását az is indokolta, hogy a **könyvtári terület 2003-2007 közötti stratégiai céljai között szerepel**, és fontos kulcsterületen jelentkező feladatként fogalmazódik meg a hátrányos helyzetű könyvtárhasználók kiemelt ellátása és az esélyegyenlőség megteremtése, hiszen a könyvtár az információs esélyegyenlőség és a demokrácia helye, az információs társadalom alapintézménye. (Skaliczki Judit)

A korszerű könyvtár funkciói között nagyon fontos feladat kell hogy legyen a hátrányos helyzetű olvasók támogatása. A felgyorsult változások, a gyökeresen átalakult társadalmi-gazdasági-szociális helyzet következtében a társadalmi hátrányok új formái jelennek meg: mint munkanélküliség, hajléktalanság, szegénység, deviancia stb. És a társadalmi hátrányban lévők szinte valamennyi csoportja megjelenik a könyvtárban.

Tudjuk, hogy az információhiány művelődési hátrányt jelent, ami további hátrányokat von maga után. Az információhoz, a művelődéshez való jog alkotmányos jog, könyvtári törvény írja elő, hogy mindenki számára biztosítani kell a könyvtárhasználatot, az információhoz való hozzáférést. Napjainkban - nagyon helyesen - a gyűjteményközpontú könyvtár helyébe a használó-központú könyvtár lép, ahol a használói igényekhez igazodó könyvtári szolgáltatások kialakítása a legfontosabb feladataink közé tartozik.

A téma kapcsán beszélnünk kell a könyvtárak szociális tevékenységéről is, hiszen a szociális tevékenység alapvetően olyan támogatás, amely esélyegyenlőséget biztosít mindenki számára.

A szervezeten végzett szociális könyvtári tevékenység a hetvenes években kezdődött el a közművelődési könyvtárakban. Akkor elsősorban a művelődési hátránnyal induló gyerekek és fiatalok támogatása kapott nagyobb hangsúlyt. Majd a szakma újabb problémával szembesült, hiszen ekkor került napirendre az **egészségügyi hátrányokkal küzdők és fogyatékos emberek** könyvtári ellátásának ügye is először a könyvtárosok egyéni kezdeményezésére majd intézményes formában.

1980-ban OSZK-KMK előkészítésében az Országos Könyvtárügyi Tanács kiadásában jelent meg *A magyar könyvtárügy cselekvési és fejlesztési programja*, amely külön fejezetben foglalkozik a hátrányos helyzetűek könyvtári ellátásával. A *Cselekvési program* szerint: "Számszerűen jelentős tömeget adnak a szociális helyzetüknél fogva, vagy egészségi-fizikai állapotukból következően hátrányt szenvedő személyek. Esetükben részint a társadalomba való beilleszkedést, részint állapotuk könnyebb elviselését kell a könyvtári szolgáltatásoknak elősegíteniük. A hátrányos helyzetű olvasókkal való foglalkozás összefoglaló megnevezése már évek óta a könyvtár szociális munkája, mely elnevezést az indokolta, hogy a hátrányos helyzetűek többsége nem képes élni a törvény által biztosított kulturális jogegyenlőséggel. Ezért a könyvtárnak hozzá kell segíteniük ezeket az embereket, hogy kulturális jogaikkal élhessenek."

A szakirodalom meglehetősen sok hátrányt sorol fel: betegek, mozgáskorlátozottak, vakok és gyengénlátók, szellemileg csökkent képességűek, olvasási nehézséggel küzdők, munkanélküliek, nyugdíjasok, kisgyermekes anyák, elítéltek börtönben vagy javítóintézetben élők, stb.

S ezen hátrányos helyzetű csoporton belül vannak a különböző fogyatékkal élő emberek. Kiket is tekinthetünk fogyatékosnak?

Már a fogyatékoság szó meghatározásakor dilemma elé kerülünk, ugyanis az Európai Unió dokumentumok nem tartalmazzak tételes definíciókat a fogyatékoság témakörében. Azt, hogy pontosan kiket tekintenek e kategóriába sorolhatónak, nem rögzíti az Amszterdami Szerződés csak azt tartalmazza, hogy ezen körbe tartozónak a mozgásukban korlátozott, illetve érzékszervileg vagy értelmileg sérülteket sorolják.

A fogyatékosok egyik nagy csoportját a **mozgáskorlátozottak** alkotják. A mozgáskorlátozottak esetében könyvtári szempontból alapkérdés, hogy képesek-e felkeresni a könyvtárat, vagy nem. Aki el tud menni a könyvtárba, akár segédeszköz igénybevételével (gépkocsi, kerekesszék) annak kívánságait a könyvtáros probléma nélkül tudja teljesíteni. Sajnos könyvtáraink nagy százaléka a mozgássérültek számára nem elérhető az akadálymentesítés hiánya miatt. Az IFLA irányelveiben is szerepel és az Európai Unió országaiban is követelmény, hogy rokkantkocsival, kerekesszékekkel is be lehessen menni a könyvtárakba, vagy felhajtórámpa vagy lift segítségével. Továbbá az is fontos, hogy a padlóburkolat ne legyen csúszós és az egészségügyi berendezések is alkalmazkodjanak a mozgássérültek igényeihez. Amennyiben ez nem megoldott, a könyveket házhoz kell szállítani és ezt a szolgáltatást mindenkor fel kell ajánlani az érintetteknek. Hasonló módon kell a kölcsönzést megoldani az otthonukhoz, a házhoz kötött idősebb olvasók és betegek esetében is.

A házhoz kötött olvasók két csoportra oszthatók:

1. az állandóan és
2. az ideiglenesen házhoz kötöttekre

Az ideiglenesen, de hosszabb ideig otthonukhoz kötött idős, beteg olvasók ellátásáról is gondoskodnunk kell. Természetesen ezt a szolgáltatást is kellőképpen kell propagálnunk. Az állandó jelleggel otthonukhoz, lakásukhoz kötött emberek számára - amennyiben ezt igénylik- szintén házhoz kell szállítani a kért dokumentumokat. Fontos, hogy tudatosítsuk ennek a szolgáltatásnak az ingyenességét. Meg kell ismerni az idős vagy beteg olvasó érdeklődési körét, és az is kívánatos, hogy a házhozszállítást lehetőleg mindig azonos személy végezze. Különös kapcsolat alakul ki e látogatások során olvasó és könyvtáros között, ami egyrészt megkönnyíti, másrészt megnehezíti munkánkat.

A kialakult bizalom nagyon fontos eleme ennek a szolgáltatásnak. Akik részt vállalunk ebben, tudjuk, hogy ez nem merül ki egy szokványos kölcsönzési tevékenységben, ez egy nagyon várt programja az olvasónak, velünk szemben is nagyobb az elvárás, és részünkről is sokkal többet követel ennek a feladatnak az ellátása.

Vakok és csökkentlátók

A vakok és csökkentlátók könyvtári ellátása egyrészt alapkérdés a vakok társadalmi rehabilitációja szempontjából, de ugyanakkor megmértetés a könyvtár szempontjából is. Kiderül ugyanis, hogy eléggé demokratikus intézmény -e a könyvtár, azaz mindenki számára hozzáférhetővé tudja-e tenni az információt?

A vakok számára a könyvtár a kulturális rehabilitáció elsődleges intézménye lehet, olyan hely, ahol az információ, az ismeretek, a művészetek olyan információhordozón találhatók, amelyeket ők is tudnak használni. A bennünket körülvevő világot elsősorban vizuális úton ismerjük meg. A vakok az ismeretek ilyenfajta megszerzéséből ki vannak zárva. Az ő számukra a látást a tapintás és a hallás helyettesíti.

A tapintással való olvasást már az ókorban ismerték. A ma is használt, a vakok számára készült pontírást Louis Braille abbé, a párizsi vakok intézetének tanára alkotta meg 1829-ben. A dominón lévő hat pontból állította össze rendszerét, a dominó 64 variációs lehetőségéhez képest 63 variációt, azaz jelet alkotva. Egy átlagos regény braille-írással 4-5 kötet, de egy hosszabb mű elérheti a 30-40 kötetet is. Ez a dokumentumfajta elhelyezése, raktározása komoly gondot jelenthet egy nyilvános könyvtár esetében. Továbbá a pontírás nem ad teljes megoldást, ugyanis a vakok jelentős százaléka nem tudja olvasni a Braille-írást.

Az ő számukra a világról való informálódást a hangok jelentik, ezen keresztül juthat el hozzájuk irodalom, művészet, tudás, ismeret. Az 50-es években a vakok könyvekkel való ellátását a központi feladatokat ellátó közművelődési könyvtárakban szervezték és hajtották végre. 1952-ben UNESCO-határozat mondta ki, hogy "A vakok minden könyvtári dokumentumhoz és szolgáltatáshoz ingyen juthatnak hozzá." Majd 1972-ben egy másik UNESCO kiáltvány már így fogalmazott: "...a közművelődési könyvtár...szolgáltatásainak körét egyebek között hozzáférhetőségének javításával, gépi olvasási segédeszközökkel, öregbetűs és hangszalagra mondott könyvekkel, kórházi és szociális intézményi szolgálattal, valamint otthoni személyes ellátással terjesztheti ki azokra, akiknek erre a legnagyobb szükségük van".

Néhány közművelődési könyvtár 1982-ben hozzákezdett a hangoskönyvek gyűjtéséhez. Két központi támogatás is segítette a könyvtárakat, hogy a vakok és gyengénlátók számára kialakított gyűjteményüket növeljék. A helyzet alapvetően 1984-től változott meg, amikor a Vakok szövetsége a Soros Alapítvány támogatásával új, a legkorszerűbb igényeket is kielégítő másoló stúdiót kapott a saját és az ország közművelődési könyvtárai igényeinek kielégítésére. Így mód nyílt arra, szintén alapítványi segítséggel, hogy az érintett könyvtárak igen olcsó áron szerezhessenek be hangkazettákat és állományukat többszörösére növeljék. Ezzel együtt megteremtődtek a feltételei annak is, hogy Magyarország is belépjen azon országok közé, ahol a **vakok központi könyvtára** szolgáltatásai mellett, a közművelődési könyvtári hálózat keretében látják el az ország vak olvasóit hangoskönyvekkel.

Nálunk 1985. január 14-én egy 23 művet tartalmazó hangoskönyv-csomag a KMK ajándékaként érkezett a könyvtárunkba. Az első beletárolt hangoskönyv **Bálint Ágnes**: Egy egér naplója című mű volt.

Felvettük a kapcsolatot a Vakok és Csökkentlátók helyi szövetségével így nagyon rövid időn belül értesültek a tagok a könyvtárunk elsősorban nekik szóló szolgáltatásáról. Először a többi könyvtárhoz hasonlóan a zenei részlegben volt ez az állomány, a többi nem hagyományos dokumentum között. Kölcsönzésével először a zenei részleg foglalkozott, majd fokozatosan a került ez a feladat az olvasószolgálat felnőtt részlegéhez. Miután a zenei részleg a 90-es évek elején egy másik épületbe költözött, mi úgy döntöttünk, hogy a hangoskönyvek a használóik által megszokott helyen maradjanak. A hangoskönyvek kölcsönzői gyakran a látó családtag kíséretével jöttek a könyvtárba, de megszokott látogatóként fogadtuk a nagyon intelligens vakvezető kutyákat is.

A hangoskönyvtár alapjául szolgáló ajándék kazetták után a lehetőségeinkhez képest folyamatosan gyarapítottuk ezt az állományt bár több probléma is felmerült időközben:

- a hosszú átfutási idő a megrendeléstől a teljesítésig
- az időnként fellépő pénzhiány a beszerzéshez
- a megrongálódott kazetták pótlása, selejtezése, hiánya nehezítette munkánkat.

A szövetség és vidéki kollégánk segítségével hírül adtuk a megyében a hangoskönyvek megjelenését a könyvtárban, és így a megyeszékhelytől távol élők is hozzájuthattak a keresett művekhez. Számukra postai úton juttatjuk el a kazettákat. Sok esetben a nagyobb állománnyal rendelkező könyvtárakból kértünk és kaptunk hangoskönyvet, így az ő segítségükkel tudtuk teljesíteni a mi olvasóink kérését.

A beszerzési gondjainkon enyhített, hogy néhány évvel ezelőtt kapcsolatba léptünk a Magyarországi Zsidó Szociális Segély Alapítvánnyal, ahonnan azóta is rendszeresen hozunk hangoskönyveket, ami korlátlan ideig áll olvasóink rendelkezésére. Majd miután elég olvasóhoz eljutott, újabakra cseréljük.

Több sikeres pályázat segítségével sikerült fejleszteni és bővíteni a vakok könyvtári szolgálatát. Pályázaton nyert olvasógép áll rendelkezésre és a legutóbbi sikeres pályázatunk eredményeként, hamarosan mintegy 400.000 Ft-ot költhetünk dokumentum beszerzésre.

Ebből a keretből már a CD-n megjelent hangoskönyvek beszerzésére is lehetőség nyílik, s talán a hibrid könyvek is elérhetőek lesznek hamarosan.

Néhány szó a hibrid könyvekről.

A látássérültek számára a hatvanas évek eleje óta olvasnak fel könyveket kazettára a vakok szövetségében. A számítógépek mai fejlettsége már lehetővé teszi, hogy a hangrögzítés ne analóg módon magnóval, hanem hangkártyával digitálisan történjék, ezért születhetett meg a digitális hangoskönyv ötlete. A felvett anyag a könyv írott (HTML-szerű) változatával együtt egy CD-re kerül, s a kimondottan erre a célra kifejlesztett olvasóprogram segítségével meghallgatható, illetve a képernyőn is elolvasható. A szoftver alapszolgáltatásai úgy lettek megtervezve, hogy a számítástechnikához nem sokat értő felhasználók is hamar elsajátítsák azokat. Ennek jegyében egyetlen billentyű (az enter) lenyomásával meg lehet hallgatni az egész CD hanganyagát. A hibrid könyv elnevezés onnan származik, hogy a tárolt információ kétféleképpen is meghallgatható. Egyrészt a már említett előre felvett emberi hangon, másrészt pedig a beszédszintézis segítségével.

Nagyon sok idős ember látása is megromlik, vagy teljesen elvesz valamilyen betegség miatt. A gyengénlátók számára igen jók az öregbetűs könyvek. Sajnos nálunk ez még igen csekély számban jelenik meg napjainkban is. A Fekete Sas Kiadó vállalta fel az öregbetűs könyvek kiadását, s újabban az Új könyvek megrendelőjegyének is megjelölik a nagybetűs könyveket.

A napokban jelent meg a hír: **Szuhaj Mihály** nyerte el az idén a Magyar Hírlap által alapított **ÉV EMBERE** díjat.

"Egy olyan embert választottunk, aki sérült látással is jobban lát, mint sok látó közöttünk, aki hátrányos helyzetéből mások számára is hasznos előnyt kovácsol, aki veszteségéből képes volt nyereséget nyerni" - méltatta a díjat odaítélő kuratórium elnöke. Suhaj Mihály látássérült emberek számára szoftvereket tervező világtalan informatikus olyan számítógépes programot hozott létre, amely az olvasható szöveget hallhatóvá alakítja át, "s ezzel milliónyi kaput nyitott ki azok számára, akik előtt e kapuk örökre zárva maradtak."

Dr. Pataki Miklósné

Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár

Kedves Kollégák!

Szeretnénk a jövőben - a Kapcsolatban és honlapunkon is - folyamatosan közzétenni a települési könyvtárak küldetés nyilatkozatait, ezért kérjük, juttassák el hagyományos vagy elektronikus levélben szerkesztőségünk címére ezek szövegét!

A szerkesztők